חגיגות על החמות

שונאת את חמותך? כלתך מביאה לך את הקריזה? את לא לבד. למעשה, את מדגם מייצג. מחקר ישראלי חסר תקדים ניתח את מערכת היחסים המורכבת שבין החמות לכלתה וחשף תסכולים ומאבקי כוח אין־סופיים בין שתי נשים האוהבות גבר אחד. הנה כל מה שתמיד פחדתם לדעת על תחושות העלבון והדחייה של החמות המבוגרת, תחושת הכוח של הכלה הצעירה ומלחמת העולמות שבאמצע. כולל בדיחות־קרש נבחרות

ענת סרן

אירוס יאב אנגלאנד

◄◄◄

(המשך מעמוד קודם)

"שם הרא לא מחת הם תבלי עד שוי". מתמודד דקמנה ראה את המתאלים הבאה שהיו תמות הלחוה בהעמדתיות שלהם. עלה בסביה. – תמת מחוקה. מלה בחוסה. – תמת בסביה. אה. האמצה: הלבנתמנית ערמת בלאם מתמפרדי הפרטי. הפרדי תמת בלאם ובעל אל הראה. נקבה מבלתה בדרגה אל הקשאן, המתוקות בשמשים מרשמים חמד בלאם".

יש כבר מלאנים. בשר נמרי שפיוש הבילה לגלה בהיריות הא אינה מעיד. הפרבנות המנמרת מרמה מבלה מרמה בדמה שלהם בה בעבר אמתה בדמה שרחר מבלה. הפלא בשרן מרחיק בהמלה "אל"ה ביאורים פלא מרחבה מרמים. יפה לה הרגנה שלא מן הדבר בדמה. אפשר להעשיר בשרשים. אבל דבר אחר: בדמה בחמר – בלם. הבנים הנמרמת בחלה נגה. אי אפשר מבנה לחתר בלא אל הבמתמה בה. ואפשר הפרבנה הנמרמה דרמים הנעבר הוא מה ברמה בה.

הנמה אל הבנים בנים מבנה המבריאה בלא. לחבנה המלה בדמה. הם בנים מבנים הלבה בלחה בדמה. בנים בדמה בדמה. בנים בדמה בדמה. בנים בדמ

חמות על החמות

בטייוואן נערך טקס נישואין, שבו החמות, ולא החתן, עונדת לכלה את טבעת הנישואים. בין השתיים מתרחש מאבק קצר: אם החמות מצליחה לענוד את הטבעת על אצבע הכלה, סימן שתהיה מסוגלת לשלוט בכלתה. אם היא נכשלת, לכלה תהיה עצמאות מסוימת בביתה החדש

(המשך מעמוד קודם)

יותר רעה כלפיה במטרה להגן **על עצמה**", אמרה **אחת המשתתפות** במחקר. "בגלל זה פעם היו חמות רעות, היום יש כלות רעות". סיבה נוספת שהועלתה לקונפליקט ביחסים היא שהחמות הצעירה מהוות אימום על הכלה בשל הקשר הטוב עדיין שיש לה עם בנה. הן החמות הצעירה והן הוותיקה חשות בקיפוח מול אמה של הכלה, ותופסות **את** עצמן כסבתא סוג ב'. בשל העלבון הן יוצרות מרחק ביחסים עם הכלות ומנסות לפתח עם הבן 'ערוץ עוקף כלה'.

אני אליה יותר לא נכנסת

גם קבוצת הכלות חולקה לוותיקות ולצעירות. הכלה הוותיקה הממוצעת היא אישה באמצע שנות הארבעים, נשואה ואם לילדים בגיל ההתבגרות, ילידת הארץ, בעלת השכלה אקדמית העובדת במשרה חלקית. היא מבחינה בשינוי שחל לאורך השנים ביחסיה עם חמותה, והיא מייחסת אותו למהפך ביחסי הכוחות ביניהן, שאותו היא זוקפת לזכות התחזקות כוחה שלה, משהו בנוסח "עכשיו אני כבר גדולה". אם בעבר תפסה הכלה את עצמה כנבוכה ומפוחדת, כיום היא רואה עצמה חזקה יותר, והיבר לעתים תכופות מעורר בה כעס בנוסח "אני לא יכולה לסבול לה כל מה שהיה". בקלקול היחסים מאשימה הכלה הוותיקה את חמותה. "אם יש לך חמות טובה, את תהיי טובה", הוא הסבר שחשמיעו הכלות לא אחת.

הכלה הוותיקה מתלוננת שמעולם לא הערימה אותה חמותה. אבל מעידה שלאורך זמן יחסי הכחות פועלים לטובתה – בעיקר לנוכח העובדה שחמותה ההולכת ומזדקנת זקוקה יותר לעזרתה. רבות מבין הכלות הוותיקות מצרות על כך שלא היו להן בשנות הנישואין הראשונות הכוחות. שקיימים כהן בשלב זה של חייהן. "היום אני מעמירה את הדברים בדיוק. אני לא מוכנה יותר לצאת פראיירית", הוא משפט שחוזר אצל רבות מהן.

הכלה הוותיקה פותרת לעתים את הקונפ־ליקט ביחסיה עם חמותה באמצעות אסטרט־גיה של שמירת מרחק. אחת המשתתפות במחקר הסבירה בהחלטיות: "החלטתי שאני לא מוכנה יותר להיפגע. מצדי שהוא ילך לבקר את אמא שלו לבד. אני אליה יותר לא נכנסת".

הכלות הצעירות במחקר היו בממוצע נשים בשנות השלושים לחייהן, ילידות הארץ, נשואות, אמהות לשניים, בעלות השכלה אקדמית, עובדות במשרה מלאה, ובסך הכול מרוצות מיחסיהן עם חמותיהן. הכלה הצעירה, התברר, מעריכה את חמותה וסבורה שחמותה מעריצה אותה. מצדה היא ממעטת ברגשות כלפי חמותה – לא אהבה ולא כעס, לכל היותר הערכה. הכלה הצעירה מרבה להסתייע בחמותה בגידול הילדים. עם זאת היא מפגינה מערכות רגשית נמוכה ביחסים עם החמות, ומבחינתה שיחת הטלפון השבועית שלה אל החמות היא הוכחה למערכת יחסים מעולה. האדישות והריחוק הרגשי, אומרת ד"ר ברסלרמן, הם הסבר אפשרי לשביעות רצונה היחסי של הכלה ממערכת היחסים בינה לבין חמותה. הכלה הצעירה מדגישה את מערכות בעלה ביחסים עם חמותה ומשתדלת לתפוס את תקן הכלה "הטובה".

מי מבין הקבוצות הכי נגועה ללבך?

את החוויה הקשה, העמוקה והכואבת ביותר עברתי עם החמיות הוותיקות. הנשים האלו, שהיו בגיל של אמי, עוררו בי הזדהות עם כאבן וייסוריהן. זו הייתה הפעם הראשונה, מבחינתי, שנפתח איזה פרגוד, שמאחוריו היו עד אז רק סטיגמות ודריחות. אפילו חשבתי על שינוי שם המחקר שלי ל"שרגדיה של החמיות". כששאלתי אותן איך זה להרגיש חמות, אחת מהן ענתה שזה להרגיש מיותרת, אחרות ניסחו זאת כסבתא סוג ב' או אאוט־סיידרית. נצבט לי הלב. הנשים בנות השבעים והשמונים ביקשו ממני, לאחר סיום הפגישות לצורך המחקר, להמשיך להיפגש. הן היו זקוקות לאוזן קשבת. לי זה כאב.

עם מי היה לך קשה יותר?

במהלך הראיונות עוררה בי קבוצת החמיות הצעירות תחושת אי־נוחות, בעיקר בגלל אבלן המתמשך וחוסר יכולתן לקבל את עובדת היותו של הבן קשור יותר לאישה אחרת. הן עוררו בי רגשות מעורבים של צער ותמיהה לנוכח הפגנת לוחמנותן ותוקפנותן, הנובעות מהתחושה ש'באה מישהי ולוקחת את הבן שלי ממני'. היה לי קשה לקבל את העובדה, שנשים משכילות ועסוקות, שחייהן מלאים בפעילות מחוץ לבית, מתעקשות על קיומו של רפוס המשויך לעבר בקשר עם הבן, הבונה את חייו עם אשתו בנפרד מהן. רק בשלב כתיבת המחקר, כשנחשפתי לספרות של טיפול משפחתי, למדתי שהקשר עם הבן משמעותי לאמו אפילו יותר מהקשר עם הבעל.

ומי עוררו את התפעלותך?

מהכלות הצעירות התפעלתי, ואפילו הערצתי אותן על ביטחונן העצמי ויכולתן להב"ע את דעתן על חמותן באופן גלוי וישיר. הקבוצה הזו עוררה בי המון תקווה, שהנה בכל זאת מתחולל כאן שינוי. החוקרת הפסיכיטרית גיליגן טענה שבתהליך ההתבגרות, כשילדות הופכות לנשים, הן מאבדות את קולן. קבוצת הכלות הצעירות הוכיחה לי שהשינוי הדרתי שחל בשנים האחרונות – היותן נשים עובדות ואמהות לילדים, בטוחות בעצמן, ביכולותיהן האישיות וכבהן בתוך המשפחה – משפיע עליהן וממקם את רפוסי יחסי החמות־כלה לשביעות רצונן. הן בעלות קול ברור וחד משל עצמן. העובדה שהבעל הצעיר של היום שותף יותר בהורות, משפיעה גם על תפקידו הפעיל בהגדרת הגבולות עם הוריו. בזכות זה קל יותר לכלות הצעירות להגיד לחמיותיהן, למשל, לא לבוא היום, כי זה לא מתאים לזוג הצעיר, ולא להרגיש רע עם זה. הן משוחררות מלקיחת התפקיד המשפחתי רק על כתפיהן, הגבולות אצלן נמישים יותר. הן עסוקות בשילוב הקריירה והאימהות, ופחות מעניינים אותן היחסים עם החמות. מהקבוצה הזו למדתי שכראי לשתף את הבעל ולא לתת לו להתחמק ממיצוב היחסים עם הוריו. אמא לא כועסת על הבן שלה, כשהוא אומר לה לא לבוא היום לביקור, היא סולחת מראש. ככה הופכת מערכת היחסים לא למאבק בין שתי נשים, אלא לעניין משפחתי שאפשר לדבר עליו.

את עבודת הדוקטורט שלה מסיימת ברסלרמן בציטוט מתוך ראיון שנערך ב'ידיעות אחרונות' עם בני־הזוג גלזל, הורים להמישייה. בין השאר נכתב שם: "כשמלכה ויעקב גלזל עשו היסטוריה והביאו לעולם את חמישיית הבנים הראשונה בישראל, פרצה מלכה בבכי. 'לא חשבתי על החיתולים והבקבוקים או הלילות הקשים שצפויים לנו בגידולם', היא מספרת. 'כל ההיריון עבר עליי בצל מלחמת לבנון, ושעה אחרי הניתוח הקיסרי ראיתי בעיני רוחי את חמשת הבנים שלי יושבים במנגן, ולא יכולתי לכבוש את הרגעות. אחות אחת שעמדה לידי אמרה לי: 'מה פתאום את חושבת עכשיו על הצבא? עד שהילדים שלך יגיעו לגיל 18 כבר יהיה שלום'. אחות אחרת חייכה אליי ואמרה: 'תדעי לך שהצבא זה כלום לעומת חמש כלות'".

ד"ר ברסלרמן מקריאה את הפסקה הזו ולא מצליחה להסתיר את התסכול המסוים שמתעורר בה. "הקטע הזה, שפורסם בשנה שעברה, מוכיח שבחברה הישראלית של ימינו כלות עדיין נתפסות כמאיימות הרבה יותר מחשירות הצבא'. להיות חמות הרבה יותר מפחיד מאשר להיות אמא של חייל. בתפיסת החברה, חמות הוא תפקיד כפי טובה שאין הרבה נחת בצדו. נראה שלחברה נוח שיש לה איזה שעיר לעזאזל, שאפשר לצחוק וללעוג לו ובאמצעותו להוציא הרבה תסכולים. רק מודעות וחילוץ מתוך הסטראוטיפ וראיית החמות כאדם, כאמא וכאשת חברה ישנו את המצב".

כתוצאה ממחקריה של ברסלרמן נפתח באוניברסיטת חיפה מרכז קליני בינדתומי המיועד לקהל הרחב, ובמסגרתו ניתנים טיפולים פסיכולוגיים המתייחסים ליחסי חמות־כלה. החודש נפתחו שם שתי קבוצות טיפול המתמקדות ביחסים שבין שתי הנשים. ■

חמה עליה

כמה ציטוטים של כלות המדברות על חמיותיהן, מתוך המחקר:

- "אני מרגישה את הקור, את הריחוק, את חוסר האהבה. יש לי הרגשה שהיא חושבת שאני לא מספיק טובה לבן שלה".
- "אני מרגישה שהיא בודקת אותי בזכוכית מגדלת, איך אני תולה כביסה ואיזה אוכל הכנתי, ובכל דבר מנסה לתקן אותי, כי היא הרי עושה הכול הכי טוב".
- "בגיל ארבעים עברתי מהפך, התחזקתי יותר עם עצמי, קיבלתי כוחות ואמרתי לה לא. זה לקח שנים".
- "כל השנים מחלתי על כבודי ואמרתי, 'למען שלום בית, למען בעלי', אבל כמה אפשר. הגעתי לגיל 50, היא לא יכולה לתנך אותי כל החיים".
- "לא אהבתי אותה אף פעם, אבל חיבבתי אותה. היום אני לא אגיד שאני שונאת אותה, אין לי כלום אליה. זה הכי גרוע".
- "עד היום – ואני נשואה כבר חמש שנים – אני לא מרגישה שקיבלו אותי. להיכנס אליה הביתה זה כמו להיכנס לאנטארקטיקה".
- "היא נתנה לי להרגיש כמו בחלון ראווה. בפעם הראשונה שבאתי אליה הביתה, היא הסתכלה בי כאילו מחפשת איזה פגם".
- "אמרתי לה: הכי קל זה להעביר ביקורת. אם משהו לא נראה לך, תעזרי, אל תעירי לי. גם לאמא שלי אמרתי שאני לא רוצה לשמוע אף מילה על בעלי".
- "כשיש לי ויכוח עם אמא שלו, הוא מנסה להצדיק אותה, אבל אף פעם לא ינסה ליזום אתה שיחה על זה".